

АГУУЛГА

1.ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	2
1.1 Төслийн нэр.....	2
1.2 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл	2
1.3 Төслийн хүчин чадал	2
1.4 Уурхайн дэд бүтэц	2
1.5 Уурхайн ажиллах горим.....	2
1.6 Усан хангамж	3
1.6 Цахилгаан хангамж.....	3
2.ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ.....	3
2.1 Төсөл хэрэгжих талбайн байршил,физик газар зүйн нөхцөл	4
2.2 Төсөл хэрэгжих талбайн хөрсөн бүрхэвч	4
2.3 Төсөл хэрэгжих талбайн ургамлан нөмрөг	5
2.4 Төсөл хэрэгжих талбайн гадаргын болон гүний ус.....	5
2.5 Төсөл хэрэгжих орон нутгийн нийгэм эдийн засагын байдал	7
3.ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛИЙ.....	8
3.1 Агаарын орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл	8
3.2 Хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл.....	8
3.3 Гадаргын болон гүний усан үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл	9
3.4 Төслийн болзошгүй сөрөг нөлөөлөл үргэжлэх хугцаа ,эрчим	9
4.2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	12
4.1 Агаар орчныг хамгаалах, бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээ	14
4.2 Хөрсөн орчныг хамгаалах, бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээ	17
4.3 Усан орчныг хамгаалах, бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээ	18
4.4 Удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ.....	18
4.5 Эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө.....	18
4.6 Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	19
4.7 БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлцүүлэх хуваарь	20
4.8 Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	21
4.9 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал	

1.ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1 Төслийн нэр

Дорноговь аймгийн Айраг сумын нутаг дэвсгэрт орших “Өмнөд-Алтан” хайлуур жоншны хүдэр Баяжуулах үйлдвэрийг ашиглах төсөл

1.2 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн мэдээлэл:

Хүснэгт 1

Төсөл хэрэгжүүлэгч	“ХЭРЛЭН-ИМПЕКС” ХХК
Улсын бүртгэлийн дугаар	9019073096
Регистрийн дугаар	2009765
Хаяг	Монгол, Дорноговь аймаг, Айраг сум 4-р баг, Цагаан дөрөлж, ТЗ өртөө
Утас	89118013

1.3 Төслийн хүчин чадал

Баяжуулах үйлдвэрийн хүчин чадал: Өмнөд-Алтан нэртэй баяжуулах үйлдвэрийг флотацийн аргаар 2024 онд 31.99 мян.тн хүдэр боловсруулан 97% агуулга бүхий 13.55 мян.тн эрдэсийн бүтээгдэхүүн гаргахаар төлөвлөгөөнд тусгаж байна.

1.4 Уурхайн дэд бүтэц

Уурхайн барилга байгууламж

Ажилчид таваараа амьдрах ажилчдын байр, конторын байр, хувцас угаалгын газар, бие засах болон ажилчдын халуун усны газар, дизелийн байр, агуулах, харуулын байр зэрэг барилга байгууламжууд байна. Агуулах, түлшний агуулах зэрэг байгууламжууд байна.

Хүснэгт 2 Байгууламжийн жагсаалт

№	Барилга байгууламж	Төрөл	Тоо
1	Дизелийн байр	сэндвич	1
2	Уурхайн хотхоны байр	контейнер	2
3	Цайны газар	контейнер	1
4	Халуун усны барилга	контейнер	1
5	Харуулын байр	сэндвич	1
6	Түлшний агуулах		1
7	Баяжуулах үйлдвэрийн байр		1
8	Захиргаа аж ахуйн байр		1
Хэсгийн дүн			9

1.5 Уурхайн ажиллах горим

Уурхайн ажиллах горимыг уурхайн хүчин чадал, жилд гүйцэтгэх уулын ажлын хэмжээ, хэрэглэгчдийн хэрэглээний хугацаанаас хамааруулан жилд 09 сараас 01 сар дуустал буюу 3 сарын хугацаанд нэг дор 50 хүн байрлах ба 7 цагийн үргэлжлэлтэй 3 ээлжээр ажиллуулахаар төлөвлөв.

1.6 Усан хангамж

Унд ахуйн болон технологийн хэрэгцээний усыг уурхайд байрлах 2 худгаас хангана. Худгуудын нийлбэр ундарга 4,5л/сек байна. Судалгааны талбайд хэрэглэгдэх усны хэрэгцээ нь:

- Унд, ахуйн хэрэгцээний ус
- Ногоон байгууламж усалгаа

- Замын усалгаа
- Үйлдвэрийн хэрэглээнд

Байгаль орчныг хамгаалах.цэвэр усны нөөцийг хэмнэх зорилгоор үйлдвэрийн технологийн усан хангамжинд хэрэглэгдэх усыг хуримтлуулж, цэвэршүүлэх замаар эргүүлэн ашиглах юм.

1.6 Цахилгаан хангамж

Төслийн цахилгаан хангамжийн эх үүсвэрийг төвийн цахилгаан үүсгүүрээс авсан бөгөөд онцгой нөхцөлд DENYO маркийн дизель генераторуудаар шийдвэрлэнэ. Өмнөд-Алтатын хайлуур жоншны ордод ажиллах дизель генераторуудын техникийн үзүүлэлтийг дараах хүснэгтүүдэд үзүүлээ.

Хүснэгт 3 .Дизель генераторуудын үндсэн хэрэглэгчид

<i>№</i>	<i>Үзүүлэлт</i>	<i>Дизель генераторын марк</i>	<i>Ажиллах тоо, ш</i>
1	Ил уурхай угаан баяжуулах хэсэг	DENYO DCA 150USK	1
2	Ажилчдын хотхон, контор, засварын хэсэг	DENYO DCA 100ESI	1
3	Уурхайн гэрэлтүүлэг, Нөөцөд	DENYO DCA 150USK	1
Нийт		-	3

2. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

2.1 Төсөл хэрэгжих талбайн байршил, физик газар зүйн нөхцөл

Улаанбаатар хотоос 325 км, Дорноговь аймгийн Айраг сумын нутагт байрлана. Дорноговь аймгийн төвөөс 125 км, Айраг сумын төвөөс 10 км зайд байрлана.

Зураг № 1. Төслийн талбайн байрзүйн зураг

Төслийн талбайн Физик газарзүй: Өмнөд-Алтат хайлуур жоншны орд нь Монгол орны физик газарзүйн мужлалаар говь хээрийн бүсэд хамаарагдах ба цаг уурын хувьд эрс тэс уур амьсгалтай. Өмнөд-Алтат хайлуур жоншны орд нь ерөнхийдөө тэгш гадаргуутай далайн түвшингээс дээш 1200-1290 м-ийн өндөрт өргөгдсөн, төвийн ба зүүн өмнөд хэсгээрээ бага зэрэг доошоо сууж өгсөн байдалтай. Өндөр биш говийн уулархаг гадарга зонхилсон, районы 60 орчим хувь нь сулавтар налуу уналттай рельефээс тогтоно. Судалгааны талбайн төвийн болон хойд хэсгүүдээр далайн түвшингээс дээш 1100-1200 метрт өргөгдсөн жижиг гүвээлэг, толгодлог гадаргуу зонхилох бөгөөд уулуудын хооронд хөндий хөндийнүүд үргэлжлэх ба өргөн нь 6-10 км хүрнэ. Гадаргуу нь гол төлөв толигор, мөлгөрдүү байдалтай. Нутаг дэвсгэрийн өмнөд болон зүүн өмнөд хэсгүүдэд жижиг толгодлог алсаас налуу тал газрын байдалд аажмаар шилжсэн гадаргуугийн үнэмлэхүй өндөр нь далайн төвшнөөс дээш 1000-1100 м хүртэл намсан гадаргуу зонхилно.

Хүн ам, дэд бүтэц: Замын сүлжээ - Дорноговь аймаг нь манай орны урд хэсэгт Галба-Өөш-Долоодын говийн сав газарт оршдог. Тус аймаг нь 109.5 мянган км.кв нутаг дэвсгэртэй 14 сум, 60 багтай. Өмнөговь, Дундговь, Говьсүмбэр, Хэнтий, Сүхбаатар гэх 5 аймагтай хөрш оршдог. Урд талаараа БНХАУ-тай 600 км-ээр хиллэдэг. Дорноговь аймгийн төв Сайншанд сум нь 234.2 мянган га нутаг дэвсгэртэй.

Дорноговь аймаг нь 69.6 мянган хүн амтай 21.7 мянган айл өрхтэй. Хүн амын 50.5 хувь нь эрэгтэй, 49.5 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Аймгийн хэмжээнд хөдөлмөрийн насны 38.6 мянган хүн байна.

Дэд бүтэц: Тус аймагт 4 чиглэлийн 531 км урт төмөр зам, 722 км урт хатуу хучилттай авто зам, олон улсын агаарын тээвэр дайран өнгөрөх гурван нисэх буудалтай. Мөн Багануур - Сайншандыг холбосон 220 кВ, Сайншанд - Замын-Үүдийг холбосон 110 кВ, Сайншанд - Зүүнбаянг холбосон 35 кВ-ийн цахилгаан дамжуулах агаарын шугамтай.

АШУҮИС-ийн салбар сургууль, МСҮТ, Төмөр замын МСҮТ, ЕБ-ын 20 сургууль, 21 цэцэрлэг, эрүүл мэндийн 72 байгууллага үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Аж ахуй нэгжийн хувьд 6.2 хувь нь төрийн байгууллага, 93.8 хувь нь хувийн байгууллагууд үйл ажиллагаа явуулж байна. Хилийн байнгын үйл ажиллагаатай Замын-Үүд болон Ханги- Мандалын боомтуудтай.

Эдийн засгийн байдал: Дорноговь аймгийн эдийн засгийн үндсэн салбар нь мал аж ахуй, газар тариалан бөгөөд сүүлийн жилүүдэд аялал жуулчлал, уул уурхай, хүнс болон барилгын материалын үйлдвэрлэл хөгжиж байна. Оны эхний байдлаар аж үйлдвэрийн салбарт 71,966.6 сая төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, 126,852.3 сая төгрөгийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд борлуулсан байна. Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад нийт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт 9.5 хувиар, борлуулалт 75.8 хувиар тус тус өссөн байна. Аж үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн 5.6 хувийг төрийн, 94.4 хувийг хувийн өмчийн аж ахуйн нэгжүүд үйлдвэрлэжээ. Аймгийн хэмжээнд бүх суманд төвлөрсөн эрчим хүчний системд холбогдсон ба аймгийн нутаг дэвсгэрт цахилгаан холбооны үүрэн телефонтой.

Айраг сүм: нь 7.4 мян.хавтгай дөрвөлжин км талбай бүхий газар нутагтай. Далайн түвшнээс дээш 1250 м өргөгдсөн, даваа толгод, уул овоо, тал хөндий хосолсон газар нутагтай. Тус сум нийт 3.6 мянган хүн амтай үүний 51% эрэгтэйчүүд, 49% эмэгтэйчүүд байна.

Дорноговь аймгийн Айраг сум нь Улаанбаатар хотоос 330 км, аймгийн төв Сайншанд сумаас 130 км зайд оршдог. Сумын хэмжээнд нийт 39 аж ахуй нэгж байгууллага үйл ажиллагаа явуулж байна. Үүнээс уул уурхайн чиглэлээр 16, цахилгаан дулаан, эрчим хүчний чиглэлээр 1, ХАА-н чиглэлээр 2, газрын тосны чиглэлээр 2, эм эргэлтийн сан 1, шуудан тасаг 1, төсвийн байгууллага 6, олон нийтийн байгууллага 2, худалдаа үйлчилгээний 13, салбар 2, хоршоо 3 зэрэг байгууллага, аж ахуйн нэгжүүд үйл ажиллагаа явуулж байна.

Цахилгаан хангамж: Төвлөрсөн цахилгаан хангамжийн шугамаас 700 м зайтай. Ордыг ашиглах үйл ажиллагаанд төвлөрсөн цахилгаан хангамж, аваарийн дизель станцыг ашиглах боломжтой. Төсөлд өөрсдийн хөрөнгөөр Айрагийн төвийн эрчим хүчний ЦДАШ агаарын магистраль шугамаас 2000 кВА-ийн трансформатор бүхий дэд станцыг байгуулсан байна.

Усны хангамж: Талбайн хэмжээнд гадаргуугийн усан сүлжээ муу хөгжсөн ба байнгын урсгал ус байхгүй. Ордын орчимд гол, булаг шанд байхгүй. Хур бороо элбэгтэй үед хуурай сайруудад түр зуурын урсгал ус бий болдог. Уурхайд ажиллагсдын ундны болон үйлдвэрлэлийн

хэрэглээний усыг гүний худгаас авч ашигладаг. Компани өөрийн хөрөнгөөр усны хайгуул хийж 6 цооног өрөмдсөн бөгөөд эдгээр цооногоос 2-3 цооног нь уурхайн болон үйлдвэрийн усны хэрэгцээг бүрэн хангана гэж тооцож байгаа. Талбайн урд ашиглаад орхисон “Хайрт” ын уурхай нь гүний усны ихээхэн нөөцтэй байгаа нь тус район гүний усны нөөц их байгааг батлан харуулж байгаа нэг жишээ юм.

Цаг уур: Уур амьсгалын хувьд дулаан зунтай чийг дутмаг мужид багтана. Бүх нутгаар агаарын хэм харьцангуй жигд байдаг. Ургамалшил тачирхан, чулуурхаг буюу элсэрхэг гадаргатай тул наранд халж агаарын хэмийг нэлээд дээшлүүлдэг. Хамгийн их хүйтрэлт 1-р сард, хамгийн их халуун 7-р сард болдог. Өвөл 20-15° хааяа 36-40° хүрч хүйтэрнэ.

Дулааны улиралд 20-25° халах боловч 30° ба түүнээс дээш хэм халах явдал жилд дунджаар 30-39 хоног тохиолдоно. Чийгшилт дунджаар 45-50% байдаг. Ус чийг багатай тул манан бараг ажиглагдахгүй. Хур тунадасны хэмжээ маш ядмаг юм. Энэ нь хойд мөсөн далайн болон номхон далайн агаар нэвтрэн ирэх боломж муу байдаг, гол төлөв эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай байдалтай холбоотой юм. Хур тунадас жилд 30 орчим хоног бороо орж 100 мм орчим тунадас унах, Цас маш бага орж цасан бүрхүүл бараг тогтдоггүй, 1-2 см хамгийн их нь 14 см хүрдэг бөгөөд 120-130 хоног цоохор цас тогтдогийг тогтоожээ. Хоногийн хэмийн

хэлбэлзэл их, салхийг хаах өндөр уул нуруу байхгүй тул салхины хоногийн хэлбэлзэл ихтэй байдаг.

Жилийн дунджаар авч үзвэл салхигүй өдрийн тоо 120 хоног байдаг. Хамгийн их салхи хавар тохиолдох бөгөөд 5.9 м/сек, хамгийн бага салхилалт өвөл буюу 4.2-4.3 м/сек- ийн дундаж хурдтай байдаг.

Жилийн салхины дундаж хурд 4.0 м/сек бөгөөд жилд дунджаар 32-38 хоног 15 м/сек хүртэл хүчтэй цасан ба шороон шуурга шуурна. Хүчтэй салхилах хугацаа 4-6 хүртэл хоног үргэлжлэх үе байдаг. Хамгийн тохиромж муутай улирал нь хавар юм. Намар удаан үргэлжилнэ. Өвөл салхи багатай дулаахан болдог. Харин зун ялангуяа 7-р сард их халдаг онцлогтой.

Ан амьтан: Амьтны аймгийн хувьд ургамлын бүрхэвч сийрэг боловч амьтны аймгийн тархалт тоо хэмжээний хувьд нэлээд их юм. Туурайтнаас хамгийн их тархсан нь цагаан зээр юм. Түүнчлэн жигүүртнээс тас, бүргэд, сар, элээ, хэрээ, харцага, ногтруу, өвөөлж, тоодог, хэвлээр явагчдаас могой, гүрвэл, мэрэгчдээс сохор номин, шар сүүлт, бозлог, алаг даага, тарвага, махчин амьтдаас үнэг, хярс, өмхий хүрэн, бага хэмжээгээр чоно, шавьж идэштнээс зараа зэрэг амьтад тохиолдоно.

Түүнээс гадна нүүдлийн шувууд хавар намарт цөөнгүй байдаг. Байгалийн тэнцвэрт байдлыг хангах, ховордсон амьтан ургамлыг хамгаалах зорилгоор говийн ихэнх амьтдыг агнах, заг зэрэг ургамлыг устгахыг хориглосон байдаг.

2.3 Төсөл хэрэгжих талбайн ургамлан нөмрөг

Хөрс: Хөрсний бүтэц нь өөрийн тархалт зузаанаараа харилцан адилгүй хүрэн цайвар хүрэн, бор хүрэн, тал нам дор газартаа цайвар шаргал, хужирлаг өндөрлөг газартаа уулын хүрэн хүрвэтэр өнгийн хөрсүүд ялгагдана. Хүрэн цайвар болон бор хүрэн цайвар шаргал хөрс нь аллювиваль-нуурын гаралтай шавар, шавранцраас тогтоно. Хөрсний үеийн зузаан нь 0.05-0.2 м хааяа 30-40 см хүртэл хэлбэлзэнэ.

Ургамал зүй: Нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд ургамлын тархалт сийрэг хонхор хотгор газрууд, өндөрлөгүүдийн бэл, хажуу, нам толгодод нь өвслөг ургамлаар жигд биш бүрхэгдсэн. Ургамлын бүрхэвч бүрэлдүүлэгч гол нэр төрлийн өвс ургамал нь шивээ, хялгана хазаар, агь, таана, хөмүүл, зангуу, божмог шарилж зэрэг болно. Дов толгодын гуу жалга, уулсын хажуу, нам газраар алтан харгана, хар харгана, дэрс буйлс, говирхог хэсэгтээ нохойн шийр бударгана ургадаг. Нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд модлог ургамал байхгүй. Нуур булгийн эрэг орчмоор ургамлын бүрхэвч нь нэлээн шигүү ургана. Өвс ургамлын хувьд уг дүүрэг нь элсэн цөлийн болон говь хээрийн ургамал зонхилно. Ихэнхдээ дэрс бух нохойн хошуу, заг гэх мэт ургамал нэлээдгүй ургана.

2.4 Төсөл хэрэгжих талбайн гадаргын болон гүний ус

Судлагдсан нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд тогтмол урсгал ус байхгүй. Булгийн усаар тэжээгддэг жижгэвтэр горхинууд байна. Ойр орчимд 5-6 км-ийн зайтай цөөн тооны гүний худгуудтай. Нуур байсан хонхор тогооны гүн нь 1-3 м, талбайн хэмжээ нь 0.1-0.5 км² орчим бөгөөд зуны улиралд хур бороо ихтэй үед нуурын тогоо нь усаар дүүрэх боловч аажимдаа хатаж ширгэдэг. Талбайн хэмжээнд цөөн хэдэн худаг бий боловч үйлдвэрлэлийн нөхцөлд тэдгээр худгуудаас 3600-3900 л/цаг ус гаргах боломжтой.

Төслийн талбайн орчим гадаргуугийн ус ховор бөгөөд уурхайн худгаас дээж авч шинжлүүлэхэд үндсэн үзүүлэлтүүдээс ерөнхий хатуулаг болон магнийн ионы агууламж нь “Ундны усны чанарын стандарт MNS900:2018”- д заасан хэмжээнээс их байгаа тул хүний унданд тохиромжгүй, зөөлрүүлж хэрэглэх шаардлагатай гэж үзжээ.

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛИЙН

3.1 Агаарын орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

Агаарын чанарт нөлөөлөл үүсгэх эх үүсвэрүүд

“Өмнөд-Алгат” хайлуур жоншны орд, Баяжуулах үйлдвэрийг ашиглах явцад агаарын чанарт нөлөөлөх үүсгэх эх үүсвэрүүд нь:

- Хөрс хуулах, хүдэр олборлох үед тоос, шороо ихээр үүсгэнэ.
- Уурхайн малталтууд болон овоолгын дээд талбайгаас салхинд хийсэх тоос, шороо
- Уурхайн машин техникүүдийн түлшний шаталтаас ялгарах утаа, тортог, хорт хийнүүд
- Ажилчдын суурингаас гарах хатуу шингэн хог хаягдлын бохирдол
- Өрөмдлөг, тэсэлгээний ажил хийх үед гарах тоос, шороо

Хөрс хуулах, түрэх, тээвэрлэх, элс угаах зэрэг бүхий л ажиллагаа тасралтгүй явагдах тул бульдозер, экскаватор, автомашин, бусад төхөөрөмжийн дуу чимээ болон хорт хий утаа гарах, тоос шороо дэгдэх зэргээр агаар орчныг бохирдуулж, хүний эрүүл мэнд, хүрээлэн буй орчинд сөргөөр нөлөөлнө. Үүнээс гадна барилга угсралтын үйл ажиллагаа болон тээврийн хөдөлгөөнтэй холбоотойгоор агаарын бохирдол үүсч болзошгүй.

3.2 Хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

“Өмнөд-Алгат” хайлуур жоншны ордыг хосолмол аргаар ашиглах төслийн 3 сарын хугацаанд нийт 1,26 га талбай өөрчлөлтөнд орж хөрсөн бүрхэвч нөлөөлөлд өртөхөөр байна. Төслийн хүрээнд төлөвлөж буй уурхайн барилга байгууламжид хөрс удаан хугацаанд дарагдана. Түүнчлэн дэд бүтцийн барилга, байгууламжийн ойр орчимд машин техник, хүний үйл ажиллагаагаар элэгдэл, эвдрэл, бохирдол их үүснэ. Уурхайн үйл ажиллагааны явцад нүүрс-ус буюу шатахуун, түүнтэй төстэй бүтээгдэхүүн, мөн химийн бодисын асгаралт, шүүрэлтээс хөрс бохирдох боломжтой. Шатахуун болон химийн бодисын агуулах, сав, машин техникийн тээвэрлэлт ачаалалтын үед асгаралт үүсэж хөрсний боломжит бохирдол ихэнхдээ үүсдэг. Асгаралтын хэмжээ, түүний нөхцөл байдлыг зөв үнэлсэн тохиолдолд түүнийн нөлөө бага байдаг, ялангуяа, шаардлага хангасан шатахууны агуулах, асгаралтын хариу арга хэмжээ сайн байхаас хамаарна. Эдгээр арга хэмжээг Аюултай, хортой материалын менежментийн төлөвлөгөөнд тодорхой тусгасан байх ёстой.

Зураг № 7. Төсөл хэрэгжих талбай орчмын хөрсөн бүрхэвч

3.3 Гадаргын болон гүний усан үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

Гадаргын болон газрын доорх усанд нөлөөлөл үүсгэх эх үүсвэрүүд

Төслийн үйл ажиллагааны явцад дараах эх үүсвэрүүдээс гадаргын болон газар доорх усны нөөц, чанарт нөлөөлөл бий болж болзошгүй. Үүнд:

- Хөрс хуулалт болон барилга угсралтын явцад тоосжилт дарахад цэвэр усны нөөц хомсдох
- Уулын малталтын үед хөрсний болон гүний усыг зайлуулж усны нөөц хомсдох
- Барилга угсралтын ажлын явцад барилгын материал хур тунадас болон үерийн усаар угаагдан барилгын материалд агуулагдах бодисууд хөрсөнд нэвчих, улмаар хөрсний бага гүний усыг бохирдуулах
- Баяжуулах үйл ажиллагаа явуулахад химийн бодис алдагдахаас үүдэн хөрсний болон гүний усыг бохирдуулах
- Уулын ажлын болон ахуйн бохир ус хадгалах савыг соруулах үед асгарч газрын хэвлий болон хөрсийг бохирдуулахаас үүдэн хөрсний усыг бохирдуулах
- Уулын ажлын болон ахуйн бохир ус хадгалах сав хүчтэй аадар бороо болон үерийн усаар дүүрч хальхаас үүдэн хөрсөнд нэвчиж хөрсний ус болон бага гүний усыг борхирдуулах
- Техник, тоног төхөөрөмжийн шатах тослох материал алдагдаж хөрсийг бохирдуулхаас үүдэн хөрсний усыг бохирдуулах
- Уурхайн байгууламж, хоосон овоолго, хаягдлын сан, техник хэрэгслийн байршуулалт зэргээр газрын гадаргыг өөрчилж улмаар байгалийн хур тунадас унаж урсац бүрдэх, хөрсний чийг, газрын доорх усыг сэлбэх нөхцөлийг доройтуулах магад.

3.4 Төслийн болзошгүй сөрөг нөлөөлөл үргэлжлэх хугацаа ,эрчим

Байгаль орчинд үзүүлж болзошгүй нөлөөлөл, үргэлжлэх хугацаа, эрчим: Уг төслийг хэрэгжүүлснээр байгаль орчны төлөв байдалд үзүүлж болзошгүй нөлөөллийг тогтоохдоо байгаль орчны суурь нөхцөл, судалгаа хийсэн мэргэжлийн судлаачдын дүгнэлтүүдийг үндэслэн тогтоов. Байгаль орчны төлөв байдалд гарч болзошгүй нөлөөлөл, болзошгүй ослын үнэлгээг магадлан жагсаах аргаар тодорхойлов.

Магадлан жагсаах /checklist/ аргаар тооцсон нөлөөллийн үнэлгээ: Үнэлгээ хийгдэж буй төслийн үйл ажиллагаа байгаль орчны төлөв байдал, нийгэм эдийн засагт нөлөөлөх нөлөөллийн хэлбэр, үргэлжлэх хугацаа, эрчмийг тодруулахын тулд магадлан жагсаах (checklist) аргыг ашиглав. Энэ арга нь нөлөөллийг байна (х), байхгүй (хоосон) гэсэн хэлбэрээр тодорхойлж шууд, шууд бус шинжтэй, удаан, богино хугацаагаар буцалтгүй болон буцаж нөлөөлөх, хүчтэй, дунд болон бага зэрэг эрчимтэй байх зэрэг үзүүлэлтүүдээр авч үзсэн болно.

Төслийн байгаль орчинд сөргөөр нөлөөлөх эх үүсвэрүүдэд дараах хүчин зүйлс орж байна. Үүнд:

- 🚧 Хөрс хуулалт
- 🚧 Уурхайн олборлох, ачих, буулгах, тээвэрлэх үйл явц.

Төсөл хэрэгжсэнээр тухайн нутгийн байгаль орчны төлөв байдалд үзүүлж болзошгүй нөлөөллийг хүснэгт 4-д харуулав.

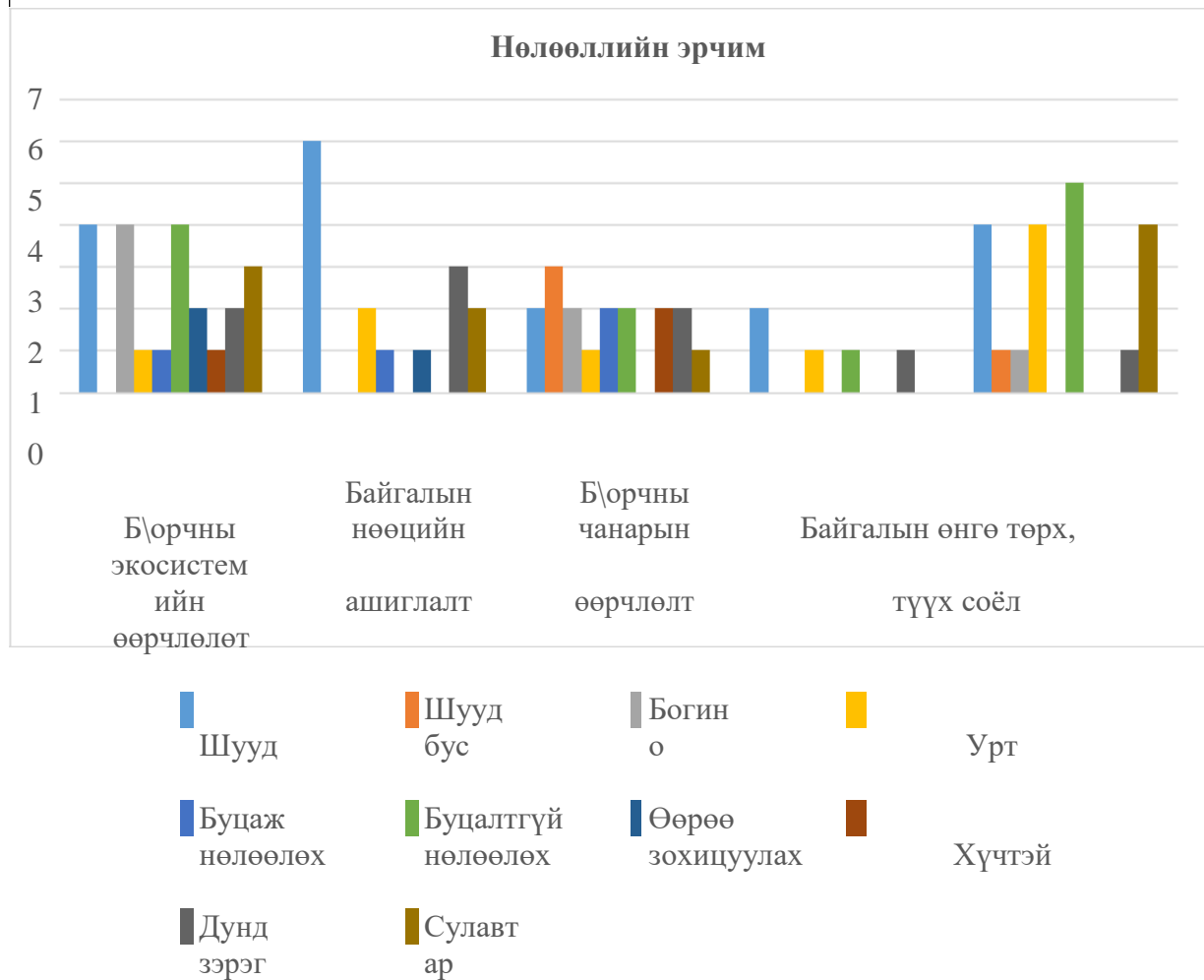

Хүснэгт 4. Магадлан жагсаах арга

Нөлөөлөл Хугацаа Давтамж Эрчим

№	Байгаль орчны үзүүлэлт	Шууд	Шууд бус	Өөрөө зохицувлдаг	Богино хугацаан	Удаан хугацааны	Буцаж нөлөөлөх	Буцалтгүй нөлөөлөх	Бага зэрэг	Дунд зэрэг	Хүчтэй
Байгалийн экосистемийн өөрчлөлт											
1	Газрын доорх урсацын өөрчлөлт										
2	Гадаргын усны чанарын өөрчлөлт		x			x	x	x		x	
3	Ургамлан бүлгэмдлийн бүтцийн өөрчлөлт	x				x		x			x
4	Хөрсний элэгдэл, эвдрэл	x				x		x			x
5	Геологийн тогтоцын өөрчлөлт					x		x		x	
6	Зэрлэг амьтдын орон зайн өөрчлөлт	x				x		x		x	
7	Уур амьсгалын өөрчлөлт	x	x			x		x	x		
Байгалийн нөөцийн ашиглалт											
8	Газрын доорх нөөц баялаг	x								x	
9	Бэлчээрийн байдал	x								x	
10	Эрдэс түүхий эдийн нөөц	x								x	
Байгаль орчны чанарын өөрчлөлт											
11	Агаарын бохирдол	x			x					x	
12	Ундны усны нөөц хомсдох		x						x		
13	Хөрсний бохирдол		x							x	
14	Дуу чимээ, шуугианы нөлөөлөл	x			x					x	
Нийгэмд үзүүлэх нөлөөлөл											
15	Дэд бүтцийн хөгжилд нөлөөлөх	x							x		
16	Хүн амын орлого өөрчлөгдөн нэмэгдэх		x						x		
17	Хүн амын тоо өөрчлөгдөх		x								
Байгалийн цогцолборт газар, түүх соёлын дурсгалт зүйл, археологи, палентлогийн олдвор											
18	Байгалийн өнгө төрх өөрчлөгдөх	x									x
19	Ландшафтын хэлбэр, өнгө өөрчлөгдөх	x								x	
20	Тусгай хамгаалалттай ба цогцолбор газарт нөлөөлөх										
21	Түүх соёлын дурсгалт зүйлд нөлөөлөх										
22	Археологи, Палентологийн олдворт нөлөөлөх										
Эдийн засаг, байгаль орчин											
23	Орон нутгийн орлого нэмэгдэх		x			x		x		x	
24	Ажлын байр нэмэгдэх	x				x		x		x	
25	Ядуурлыг бууруулахад дэмжлэг болох		x		x			x	x		
Бусад нөлөөлөл											
26	Уурхайн шороон зам, машин механизмын хөдөлгөөн тээвэрлэлтээс хөрс эвдрэх	x			x	x					x
27	Ахуйн бохир ус, нефтийн бүтээгдэхүүн хөрсөнд нэвчиж хөрс ба ус бохирдуулах	x			x	x				x	
28	Ахуйн хаягдал, хогийн цэгийн ариутгал муугаас эвгүй үнэр гарах, шавьж үржих	x		x		x				x	
29	Хүчтэй салхи, уруйн үер	x		x		x				x	
	Дүн	18	8		5	20	7	18	5	15	6

Дээрх хүснэгтээс харахад тус төслийн үйл ажиллагааны явцаас байгаль орчинд нөлөөлөх нөлөөлөл өөр хоорондоо харилцан уялдаа холбоотой нэг нь нөгөөдөө шууд буюу дам байдлаар нөлөөлөх нь харагдаж байна.

Тус ордыг ашиглах төслийн үйл ажиллагаанаас сөрөг нөлөөллийг байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсэг тус бүрд үзүүлэх ба 7.1% нь “бага”, 45.2% нь “дунд”, 42.8% нь “их”, 4.8% нь “маш их” гэсэн нөлөөллийн үнэлгээний зэрэгт хамаарагдаж байна. Нөлөөлөлд өртөж буй байгалийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдээс газрын гадарга, хэвлий нь нөлөөлөлд илүүтэйгээр өртөхөөр байна.

4. 2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Дорноговь аймгийн Айраг сумын нутаг дэвсгэрт “Хэрлэн-Импекс” ХХК-ийн хэрэгжүүлж буй “Өмнөд-Алтат” хайлуур жоншны хүдэр баяжуулах үйлдвэрийн ашиглах төслийн үнэлгээний ажлын явцад үйл ажиллагааны товч танилцуулга, эрхлэхээр төлөвлөж буй үйл ажиллагааны тодорхойлолт болон төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн суурь төлөв байдлыг тодруулж үйл ажиллагааны явцад байгаль орчин, хүн амын эрүүл мэндэд үзүүлэх гол сөрөг нөлөөллүүд тэдгээрийн цар хүрээг тооцон сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, багасгах арга хэмжээний зөвлөмжийн хүрээнд энэхүү байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг (БОМТ) боловсрууллаа.

Төслийн хэрэгжилтийн явцад барилга байгууламжийн бүтээн байгуулалт, баяжуулах үйлдвэрийн үйл ажиллагааны улмаас хамгийн ихээр эвдрэлд орж сөрөг нөлөөлөлд өртөх бүрэлдэхүүн нь хөрсөн бүрхэвч юм. Сөрөг нөлөөллийн цар хүрээ багаас дунд зэрэг ба урьдчилан сэргийлэх болон бүтээн байгуулалтын дараа болон олборлолт дууссан хэсэгт нөхөн сэргээх талаар төлөвлөсөн арга хэмжээг бүрэн хэрэгжүүлэх тохиолдолд нөлөөллийн эрчим эрс буурах боломжтой.

Төслийн ерөнхий үнэлгээний нөхцөлд заагдсаны дагуу байгаль орчныг хамгаалах талаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний талаар жил бүрийн төлөвлөгөөг БОАЖЯ-ны Сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдрийн А/618 дугаар тушаалын 1 дүгээр хавсралтын дагуу тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг энэхүү тайлангийн 2 жилийн хугацаанд хүчин төгөлдөр үйлчлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг (БОМТ) үндэслэн боловсруулж БОАЖЯ-д ирүүлэн батлуулах ба батлагдсан төлөвлөгөөний дагуу гүйцэтгэсэн ажлын тайланг холбогдох газруудад хүргүүлж байх шаардлагатай. Үүнээс гадна тус Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгасан Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ), түүний хэрэгжилтийг оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх хуваарь”-ийн дагуу оролцогч сонирхогч талуудыг холбогдох мэдээллээр ханган ажиллах үүргийг төсөл хэрэгжүүлэгч хүлээнэ.

Энэхүү байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө, нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр, тус байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах хуваарь зэрэг ажлууд багтсан бөгөөд төслийн 2024 оны менежментийн төлөвлөгөөний ажилд нийт **сая.төг** зарцуулахаар төсөвлөв.

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

4.1 Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Агаар орчинд үзүүлэх гол ба болзошгүй нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх болон бууруулах арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа					Давтамж Хугацаа	Хянах үзүүлэлт	Шаардагдах хөрөнгө мян.төг	
				2023	2024	2025	2026	2027			Нэгж зардал	Нийт
1	Хүдэр жигдрүүлэх талбай	Хүдэр жигдрүүлэлт дээр ажиллаж буй ажилчдыг хөдөлмөр хамгааллын хувцас хэрэглэлээр бүрэн хангах	Хүдэр жигдрүүлэх талбай						1 жилд 4 удаа	MNS 5621: 2006	4,000.0	4,000.0
2		Уушги, зүрх судасны чиглэлээр эмчийн үзлэгт тогтмол хамруулж байх.							1 жилд 1 удаа	Агаарын тухай хууль	5,000.0	5,000.0
3		Жигдрүүлэх талбайд ажиллаж буй тээврийн хэрэгслийн кабины дотор талын битүүмжлэлийг сайжруулах, агаарын тоосжилт хэмжигч багаж суурилуулж, дотоод орчны агаарын чанарыг тогтмол хянаж байх							Тогтмол	Агаарын тухай хууль	3000.0	3,000.0
4		Салхины хурд ихтэй үед ажиллахгүй арга хэмжээг дотоод журамдаа тусгаж өгөх							1 удаа	Агаарын тухай хууль, Эрүүл ахуйн тухай хууль	-	-
5	Гадаад болон дотоод тээвэрлэлтийн шороон зам	Шороон замыг хайрган хүчилттай болгох	Гадаад болон дотоод тээвэрлэлтийн шороон зам						1 удаа, гэхдээ тогтмол засаж сайжруулж байх	Агаарын тухай хууль		
6		Шороон зам дагуу тэмдэг, тэмдэглэгээ хийх								Агаарын тухай хууль, Хөрс хамгаалал, цөлжилтөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль	400.0	400.0
7	Уурын зуух	Уурын зууханд шүүлтүүр суурилуулах	Уурын зуух						1 удаа		8,900.0	8,900.0
8	Баяжуулах үйлдвэр болон уурын зуух	Агаар бохирдуулагч суурин эх үүсвэрийн дүгнэлтийг орон нутаг дахь агаарын чанарын мэргэжлийн албаар гаргуулах	Хууль эрхзүйн шаардлага								-	-
9		Агаарын чанарын мэдээ тайланг мөн агаарын чанарын мэргэжлийн албанд хуульд заасан хугацаанд гаргаж өгч байх.									-	-
10	Болзошгүй аюул, ослын үед хорт хий ялгарч, агаарын чанарт нөлөөлөх	Химийн бодис холих, уусгах үйлдлийг битүү саванд буюу хий тархахаас хамгаалсан нөхцөлд хийх	Лаборатори, агуулах, үйлдвэр						Тогтмол		-	-
11	Болзошгүй аюул, ослын үед хорт хий ялгарч, агаарын чанарт нөлөөлөх	Химийн бодисын хаягдал үлдэгдлийг үйлдвэрлэлийн хаягдал материал устгахад мэргэшсэн мэргэжлийн байгууллагаар устгуулах	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Тогтмол		-	-

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

12		Химийн бодисын хаягдал үлдэгдлийг орон нутгийн мэргэжлийн байгууллагын зөвшөөрөл дүгнэлтийн дагуу устгах							Тогтмол		-	-
13		Тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгслүүдэд учирсан гэмтлийг цаг тухай бүр янзалж, дотоод шаталтын хөдөлгүүрийг засварлаж, шинэчлэх							Тогтмол	Агаар орчныг бохирдуулах, хорт утаа ялгаралтыг бууруулна.	-	-
14	Ууршигтай, дэгдэмхий бодисууд уурших, исэлдэн-ангигрэх урвалд орох, салхины нөлөөгөөр тархах зэргээр агаарын чанарыг өөрчлөх	Химийн бодисын агуулах болон үйлдвэрийн үндсэн барилга байгууламжийн инженерийн төлөвлөлтийг хийхдээ газар хөдлөл, хүчтэй салхи шуурга, аянга цахилгаан, үерийн аюулыг тооцож төлөвлөх	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Тогтмол	Үйлдвэрийн барилга байгууламж барихдаа болзошгүй эрсдэлийг тооцож төлөвлөнө.	-	-
15		Химийн бодис, ялангуяа шатамхай шингэнийг халаалтын хэрэгсэл, цахилгааны эх үүсвэрээс хол, нарны гэрэл шүүд тусахааргүй нөхцөлд хадгалах.	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Тогтмол		-	-
16	Агаарын чанарт тогтмол хянаж ажиллах	Агаарын чанар, дуу шуугианы хяналт шинжилгээг тогтмол хийх, ОХШ-ний тэмдэглэл хөтөлж, зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс хэтэрсэн, анхаарах аюултай тохиолдол бүрийг судалж шаардлагатай хариу арга хэмжээг авч ажиллана.	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Улирал тутамд	Зардлыг ОХШХ-т тусгав.	-	-
17		Үйлдвэрийн гол хэсгүүд, ажлын байр болон тогтоосон цэгт байнга тоосжилтын түвшний хэмжилт хийж байх ба хэрэв зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс хэтэргэвэл тэр даруй хяналтын арга хэмжээ авах	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Тогтмол	Зардлыг ОХШХ-т тусгав.	-	-
Нийт, мян.төг												21,300.0

4.2. Хөрсөн орчныг хамгаалах, бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээ

№	Газрын гадарга, Хөрсөн орчинд үзүүлэх гол ба болзошгүй нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх болон бууруулах арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа					Давтамж	Хянах үзүүлэлт, баримтлах стандарт, шаардлага, тайлбар	Шаардагдах хөрөнгө мян.төг	
				2023	2024	2025	2026	2027			Нэгж зардал	Нийт
1	Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнтэй холбоотой үүсэх сөрөг нөлөөлөл	Тээврийн хэрэгслийг шатах тослох материалаар цэнэглэх засвар үйлчилгээ хийх талбайг тусгайлан засаж тохижуулах	Үйлдвэрийн талбайд						Тогтмол	Тээврийн хэрэгслийн засвар үйлчилгээ хийх талбайг тусгайлан засаж тохижуулсан байна	400.0	400.0
2	Хаягдлын сангийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах	Ногоон зурвас байгуулах	Хаягдлын сан						Тогтмол		5,587.3	5,587.3
3		Мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ байгуулах, хаягдлын сан орчмын	орчим 3 га талбайд ногоон						Эхний жил мэргэжлийн	MNS 5850:2019	8,000.0	8,000.0

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

		бохирдсон хөрсийг хуулах, саармагжуулах	зурвас байгуулах, хаягдлын сангаас 200 м орчим газрын хөрсийг хуулж, саармагжуулах						байгууллагатай гэрээ байгуулж, хоёр дахь жил саармагжуулах арга хэмжээ авах			
4	Нүүрснээс орчинд үзүүлэх нөлөөлөл	Нүүрсний задгай агуулахын газрыг бетондож, нүүрс орчинд тархахгүй байхаар бетон хашаа хийх	Уурын зуухны нүүрс түр хадгалах задгай агуулах						Эхний 2 жилд гүйцэтгэж, цаашид тогтмол засах		2,500.0	2,500.0
5	Химийн бодис тээвэрлэх, түгээх, хүлээн авах, хадгалах үйл ажиллагаа шаардлагын дагуу зөв явагдаагүйгээс химийн бодис хөрсөнд алдагдаж, хөрс бохирдуулах	Химийн бодис тээвэрлэх тээврийн хэрэгслийг тогтоосон маршрутаар явуулах	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Тогтмол	Химийн бодис тээвэрлэх тээврийн хэрэгслийг тогтоосон маршрутаар явуулна.	-	-
6		Химийн бодистой холбоотой үйл ажиллагаа явуулж байгаа агуулах, газруудын шалыг химийн үйлчлэлд тэсвэртэй зузаан материалаар хийх. Химийн бодис хадгалж байгаа болон ашиглаж буй газар үерийн хамгаалалт, даланг инженерийн нарийвчилсан үндэслэл тооцоотой хийж өгөх.	Агуулах						Тогтмол	Шингэн бодис агуулах хэсгийн суурийг бетондсон байна. Зардал нь дээр тусгагдсан	-	-
7		Хөрс, болон усан орчинд химийн бодис алдагдсан тохиолдолд тухайн бодисыг цаашид тархахаас нь сэргийлж, шуурхай шингээн авах	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд							Ослын үед		-
8	Үйлдвэр орчмын хөрс үйлдвэрийн болон ахуйн хог хаягдлын улмаас бохирдож болзошгүй	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг жил бүр боловсруулан хэрэгжүүлнэ. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг бүрэн хэрэгжүүлж ажиллах ба төслийн хог хаягдлын улмаас хөрсөн орчин бохирдохгүй байх арга хэмжээг авч ажиллана.	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Тогтмол	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хэсэгт төсөв тусгав.	-	-
9		Бүх төрлийн шингэн хаягдал хаях цэгийг хөрсөнд үл нэвчүүлэх материалаар (шавар, элс) зузаан доторлож, хальж асгарахаас сэргийлэх	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Тогтмол		-	-
10		Баяжуулах үйлдвэрийн техникийн засвар үйлчилгээний талбайг усны урсгал орохоос хамгаалагдсан талбайд үргамлын үеэс нь цэвэрлэж, бороо	Үйлдвэрийн талбайд						Тогтмол	ШТМ, түүний хаягдал алдагдах нөхцөлд тархалтыг хязгаарлах	Үйл ажиллаг ааны	-

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

		үерийн ус орохоос сэргийлсэн далан байгуулах								боломжтой байх / 1520,2 м ³ /	зардлаа р	
11		Хөрсөнд шатах тослох материал алдагдахаас сэргийлж гэмтэл, эвдрэлтэй машин техникийг ажлын талбайд гаргахгүй байх	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Тогтмол	Байгууллагын дотоод журамд тусган хэрэгжүүлэх	-	-
12		Ажилчид, суурин дахь захиргаа-үйлчилгээний ажилчдын зорчих явган хүний зам, талбайг зориулалтын хайрган хүчилттай болгох	Үйлдвэрийн дотор						-	MNS 5973 : 2009	-	-
13	Хөрсөн орчинд үзүүлэх нөлөөлөл ямар байгааг хянаж, шаардлагатай арга хэмжээг тухай бүрт төлөвлөн хэрэгжүүлж сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх хэрэгтэй	Хөрсөн орчны хяналт шинжилгээг тогтмол хийх	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Жилд 1 удаа	Орчны хяналт шинжилгээг тухай бүрт хийлгэсэн байна. Зардлыг ОХШХ-т тусгав.	-	-
14		Газрын төлөв байдал, чанарын баталгааг хийлгэж, газар ашиглалтын тайлан мэдээг байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт заасны дагуу гаргаж тайлагнах		5 жил тутамд	Үйл ажиллагаа эхлэхээс өмнө гүйцэтгүүлсэн байх. Газрын тухай хууль болон түүнтэй нийцүүлэн гаргасан журам, дүрэм.	-	-					
15		Нэвчилт, алдагдлыг байнга шалгаж, шаардлагатай бол арга хэмжээ авах		Тогтмол						400.0	400.0	
16		Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд ашиглаж буй химийн бодис, шатах тослох материалын хадгалалт, ашиглалтад байнгын хяналт тавих		Тогтмол							-	-
Нийт												16,887.3

4.3. Усан орчныг хамгаалах, бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээ

№	Усан орчинд үзүүлэх гол ба болзошгүй нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх болон бууруулах арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа					Давтамж	Хянах үзүүлэлт	Шаардагдах хөрөнгө мян.төг	
				2023	2024	2025	2026	2027			Нэгжийн зардал	Нийт
1	Усан орчинд үзүүлэх нөлөөлөл ямар байгааг хянаж,	Усан орчны хяналт шинжилгээг тогтмол хийх	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Жилд 2 удаа	Орчны хяналт шинжилгээг тухай бүрт хийлгэсэн байна. Зардлыг ОХШХ-т тусгав.	-	-
2	шаардлагатай арга хэмжээг тухай бүрт төлөвлөн	Үйлдвэрийн бохир усны найрлагад тавигдах шаардлага, стандартын дагуу	Лаборатори, үйлдвэр, хаягдлын сан						Тогтмол		600.0	600.0

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

	хэрэгжүүлэх замаар сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх шаардлагатай.	холбогдох элемент бүрээр лабораториос гарах усны найрлагад хяналт тавих										
3		Ашиглагдаж, хадгалагдаж байгаа бодисуудын сав баглааны битүүмжлэл, бүрэн бүтэн байдлыг байнга шалгаж байх ёстой.							Тогтмол		-	-
4		Химийн бодис хадгалж байгаа болон ашиглаж буй газар үерийн хамгаалалт, даланг инженерчлэлийн нарийвчилсан үндэслэл тооцоотой хийж өгөх шаардлагатай. Агуулах саванд тогтмол үзлэг хийж хянаж байх.	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						тогтмол		200.0	200.0
5		Усны нөөцийн нэмэлт судалгааны ажил гүйцэтгэх							тогтмол	Газар доорх усны ашиглалтын боломжит нөөцийн хэмжээ 7 л/с байх	3,000.0	3,000.0
6	Хаягдлын сангаас бохирдол үүсэх эрсдэл	одоо байгаа 3 худгийг газрын доорх усны мониторингийн цооног болгож автомат түвшин хэмжигч суурилуулах, усны чанарын иж бүрэн, автомат, хүнцэл, кадмий, цайр, молибден зэрэг элементийн агууламжийг хэмжих боломжтой багажаар тоноглох.	Худгуудын орчим байгуулах						тогтмол		5,000.0	5,000.0
7		Нөөц хаягдлын сан байгуулах									Дотоод зардлаар	
8	Газрын доорх усны чанар	Худгийг хууль эрхзүйн баримт бичигт заасан шаардлагад нийцсэн барилга, байгууламжаар тоноглох							2023-2026		1,250.0	1,250.0
9		Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд ашиглаж буй химийн бодис, шатах тослох материалын хадгалалт, ашиглалтад байнгын хяналт тавих	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						тогтмол		-	-
10		Технологийн хэрэгцээнд ашигласан усыг цэвэршүүлэн саармагжуулах	Лабораторид						тогтмол	Технологийн хэрэгцээнд ашигласан усны химийн найрлагын тогтмол бүртгэл	400.0	400.0
11		Гүний худагт ариун цэвэр-эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсүүд тогтоох, хамгаалалтын хашаа хайс хийх	Гүний худгуудад						2023		1,000.0	1,000.0
12		Үйлдвэрлэлийн аль ч үе шатанд цэвэрлээгүй бохир усыг байгаль орчинд хаяхгүй байх арга хэмжээг зохион байгуулж ажиллах	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд						Тогтмол		600.0	600.0

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

13	Унд болон үйлдвэрийн зориулалтаар усыг их хэмжээгээр ашиглаж, усан орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэх	Унд ахуйн хэрэглээнд ашиглах усыг арвилан хэмнэх	Төслийн талбайд						тогтмол	Унд ахуйн хэрэглээнд ашиглах усыг арвилан хэмнэж, усны нөөцийг гамтай хэрэглэж хэвшсэн байна.	-	-
14		Жил бүр ус ашиглах дүгнэлтийг холбогдох мэргэжлийн байгууллагаар гаргуулж, усны нөөц, чанарыг хамгаалах чиглэлээр мэргэжлийн байгууллагын өгсөн зөвлөмжийн дагуу тухай бүрт арга хэмжээ төлөвлөн гүйцэтгэнэ.	Үйлдвэрийн дотор						тогтмол		-	-
15		Усны алдагдлыг илрүүлэх зорилгоор усны балансын хяналт хийж байх	Төслийн нийт талбайн хэмжээнд							Тогтмол		200.0
Нийт												12,250.0

4.4. Удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ

№	Удирдлага зохион байгуулалт, урьдчилан сэргийлэх болон сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа					Хянах үзүүлэлт	Шаардагдах хөрөнгө мян.төг		
		2023	2024	2025	2026	2027		Нэгж зардал	Нийт	
1	Байгаль орчны удирдлага зохион байгуулалтын арга хэлбэрийг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлж, энэ чиглэлээр үүрэг хариуцлагын дотоод журам тогтоох, БО-г хамгаалах асуудлаар байгууллагын ажилтан, ажилчин бүрийн хариуцах ажил, хүлээх үүргийг тогтоон өгч ажил үүргийн хуваарь, хөдөлмөрийн гэрээнд тусгаж хэрэгжүүлэх						Тогтмол	Байгаль орчны удирдлага зохион байгуулалтын арга хэлбэрийг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлж, энэ чиглэлээр үүрэг хариуцлагын дотоод журам тогтоож, байгаль орчны багц хуулийн дагуу үйл ажиллагаа явуулна.	-	-
2	Үйлдвэрийн хэмжээнд орон тооны байгаль орчны болон олон нийттэй хамтарч ажиллах ажилтан авч ажиллуулах						Тогтмол	Байгаль орчны мэргэжилтэн -1 Орон нутгийн олон нийттэй ажиллах мэргэжилтэн – 1 авч ажиллуулсан байх	Дотоод зардлаар	
3	Галын аюулгүй байдлын багаж хэрэгсэл үйлдвэрлэх үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийн үрсгал болон ээлжит засварын ажлыг тогтмол графикийн дагуу хийж гүйцэтгэх						Тогтмол	Галын аюулгүй байдлын багаж хэрэгсэл үйлдвэрлэх үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийн үрсгал болон ээлжит засварын ажлыг тогтмолжуулсан байна.	-	-
4	БО-г хамгаалах чиглэлээр өөрийн ажилтан, ажилчдын дунд сургалт семинарыг улиралд нэг удаа тогтмол зохион байгуулах						Тогтмол	БО-г хамгаалах чиглэлээр өөрийн ажилтан, ажилчдын дунд сургалт семинарыг улиралд нэг удаа тогтмол зохион байгуулна.	50.0	50.0
5	Байгаль орчны болзошгүй нөлөөлөл, аюул ослын үед орон нутгийн цэрэг иргэний хамгаалалт, гал, хүн, мал эмнэлгийн байгууллагатай хамтран ажиллах хамтын төлөвлөгөөтэй байх, үүнд шаардлагатай техник хэрэгсэл бэлтгэх, шинэчлэх, мэдээлэл харилцан солилцож ажилтан, ажилчдад дадлага эзэмшүүлэх ажлыг жил бүр зохиож байх						Тогтмол	Болзошгүй аюул ослын үед орон нутгийн эмнэлгийн байгууллагатай хамтран ажиллаж, үйлчлүүлэх талаар тохиролцох, үйлдвэрлэлийн онцлогтой холбогдон гарч болзошгүй өвчлөл, гэмтэл, хордлогын талаар мэдээлэл харилцан солилцож байна.	-	400.0

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

6	Гал унтраах хэрэгслээр байгууллагыг бүрэн хангах арга хэмжээ авах, үйлдвэрлэлийн онцлогтой холбогдуулан галыг унтраах нэмэлт хэрэгсэл авах, галыг унтраах талаар тодорхой түвшинд бэлтгэлийг хангуулах арга хэмжээ зохион байгуулах						Тогтмол	Зардлыг ЭМТ-нд тусгагдсан.	-	-	
7	Үйлдвэрийн ажлын байрны тодорхойлолтыг боловсруулж мөрдөх						Тогтмол	Ажлын байрны таатай орчин бүрдсэн байна.	-	-	
8	Орчны хяналт шинжилгээнд тусгасан ажлуудыг жил бүр мэргэжлийн байгууллагын тусламжтайгаар бүрэн хийж байна.						Тогтмол	Зардлыг ОХШХ-т тусгав.	-	-	
9	Газар, ус ашигласны төлбөр, хог хаягдлын төлбөрийг орон нутгийн төсвийн дансанд тухай бүрт хугацаа алдалгүй төлж байх						Тогтмол	Үйлдвэрийн дотоод зардлаар	-	-	
10	БОННУ-ний тайлангийн БОМТ-ны хэрэгжилтийн талаар нутгийн иргэдэд тайлагнах						Жилд 1-ээс доошгүй удаа	БОНХЯ-ны сайдын 2014 оны 1-р сарын 06-ны өдрийн А-03 тоот журам	500.0	500.0	
11	Усны нөөцийн мэргэжлийн байгууллагаар усны нөөцийн судалгааны ажлыг гүйцэтгүүлэх						тогтмол	БОАЖЯ-ны Усны нөөцийн мэргэжлийн зөвлөлөөр баталгаажсан байх, Усны тухай хууль, Зардал дээр тусгагдсан	-	-	
12	Батлагдсан маршрутаар тээвэр хийж замаа тэмдэгжүүлэн сайжруулах						тогтмол		Дотоод зардлаар		
13	Нөлөөллийн бүсийг тогтооходоо 10 км радиус дотор үйлдвэрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, үйлдвэрийн үйл ажиллагаатай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэж байх						тогтмол	Зардал нь тухайн үеийн нөхцөл байдлаас хамаарна.	-	-	
14	Үйлдвэр, нутгийн иргэдийн оролцоотой хамтарсан комисс байгуулан ажилуулах						тогтмол		-	-	
15	Орон нутгийн иргэдийн амьжиргааг дэмжих, иргэдийн оролцоог хангах						тогтмол		10'000.0	10'000.0	
16	Үйлдвэрлэлийн бүсэд орчны бохирдлыг багасгах ажлын нэгдсэн төлөвлөгөө гаргаж хэрэгжүүлэх (хог хаягдлын цэгийг цэгцлэх, автотээврийн хэрэгслийн замыг засах, сайжруулах, түүний тэмдэгжүүлэх)						Тогтмол		-	100.0	
18	Ажилчдыг хөдөлмөр хамгааллын ажлын хувцас, багаж хэрэгслээр бүрэн хангах						Тогтмол	MNS 4968 : 2000	5,460.0	5,460.0	
19	Нөхөн сэргээлтийн ажлын хөрөнгө оруулалтын зардал								-	-	
20	Цахилгаан дамжуулах шугамд шувуу үргээгч суурилуулах						тогтмол	42 ш	2.0	84.0	
Нийт дүн											16,594.0

4.5. Эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

№	Эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа					Давтамж	Хянах үзүүлэлт	Шаардагдах хөрөнгө мян.төг	
		2023	2024	2025	2026	2027			Нэгж зардал	Нийт
1	Химийн бодистой холбоотой үйл ажиллагаа (ашиглах, хадгалах) явуулж байгаа газруудын барилга, байгууламжийн инженерийн						тогтмол	Аюул осолгүй үйл ажиллагаа	-	-

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

	төлөвлөлтийг хүчтэй салхи болон үерийн аюулд өртөхгүй байдлаар хийх									
2	Химийн бодистой холбоотой үйл ажиллагаа явуулах өрөө тасалгаа, агуулахад хоорондоо үл зохицох (хамтад нь хадгалж болдоггүй) бодисуудыг хамт хадгалахгүй байх						Тогтмол	Химийн бодистой холбоотой үйл ажиллагаа явуулах өрөө тасалгаа, агуулахад хоорондоо үл зохицох (хамтад нь хадгалж болдоггүй) бодисуудыг хамт хадгалахгүй.	-	-
3	Бодисын хадгалалт хамгаалалтын аюулгүй ажиллагааны дүрмийг сахих, алдагдах нөхцөлөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах хяналт байнга тавих						Тогтмол	Бодисын хадгалалт хамгаалалтын аюулгүй ажиллагааны дүрмийг сахих, алдагдах нөхцөлөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах хяналт байнга тавьж ажиллана.	-	-
4	Химийн бодисын нэг агуулахад 500 тонноос, агуулахын доторх нэг тасалгаанд 50 тонноос ихгүй бодис хадгалах ялангуяа шатамхай шингэнийг халаалтын хэрэгсэл, системээс хол, шууд нарны гэрэл тусахааргүй, үер усанд автахааргүй нөхцөлд хадгална						Тогтмол	Осол аюулгүй үйл ажиллагаа	-	-
5	Гал түймэр эсэргүүцэх ажлын зохион байгуулалт, багаж хэрэгслийн бүрдлийг шинээр бий болгох						2 жил тутамд	Гал түймэр эсэргүүцэх ажлын зохион байгуулалт, багаж хэрэгслийн бүрдлийг 2 жил тутамд шинэчилж байна.	500.0	500.0
6	Гал түймрийн үед хэрхэн ажиллах талаар ажилчдын дунд сургалт явуулах						жил бүр	Гал түймрийн үед хэрхэн ажиллах талаар ажиллагсдын дунд жил бүр 1 удаа сургалт явуулна.	100.0	100.0
7	Ажлын байранд гал гаргахыг хатуу хориглосон анхааруулга тэмдгийг үзэгдэхүйц газар байрлуулах						тогтмол	Анхааруулга тэмдгийг үзэгдэхүйц газар байрлуулна.	150.0	150.0
8	Гал хорны ажиллагааг тогтмол шалгаж тэмдэглэл хөтөлж байх						Тогтмол	Гал хорны ажиллагааг тогтмол шалгаж тэмдэглэл хөтөлж байна.	-	-
9	Нэг бүрийг хөдөлмөр хамгааллын хэрэгслээр (ажлын хувцас, өвөл, зуны гутал, хамгаалалтай нүдний шил, бээлий, чих бөглөгч г.м) хангах						жилд 2 удаа	Учирч болзошгүй гал түймрийн ослоос сэргийлж ажилчдыг ажлын хувцас, багаж хэрэгслээр жилд 2 удаа шинээр хангана. /Байгууллагын дотоод зардлаар/	-	-
10	Ажилчдад ослын үед цаг алдалгүй анхны тусламж үзүүлэх зорилготой анхны тусламж үзүүлэх эмийн сан байрлуулж тогтмол дүүргэж байх						Тогтмол	Анхны тусламж үзүүлэх эмийн сан байрлуулсан байна.	144.0	144.0
11	Химийн бодистой холбоотой үйл ажиллагаа явагдаж байгаа бүх газарт аянга зайлуулагч байрлуулах						тогтмол	Үйлдвэрийн байр, агуулахад аянга зайлуулагч байгуулах	300.0	300.0
12	Болзошгүй осол эндэгдэл гаргах, хүний амь насанд аюул учруулж болох нөхцөлөөс урьдчилан сэргийлэх						Тогтмол	Болзошгүй осол эндэгдэл гаргах, хүний амь насанд аюул учруулж болох нөхцөлөөс урьдчилан сэргийлэх төлөвлөгөөтэй ажиллана.	-	-
13	Ослын үед ажиллах ИТА-ын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө хийж нийтэд танилцуулах						Тогтмол	Ослын үед ажиллах ИТА-ын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө хийж нийтэд танилцуулж хэрэгжүүлнэ.	-	-
14	Ажилчдыг ослын үед өөртөө болон бусдад үзүүлэх эмнэлгийн анхан шатны тусламжийн арга барилд сургах арга хэмжээ						Тогтмол	Ослын үед өөртөө болон бусдад үзүүлэх эмнэлгийн анхан шатны тусламжийн сургалт, арга хэмжээ	-	-

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

15	Ослын шалтгааныг тогтоох, дахин осол гаргахаас сэргийлэх, хяналтын байгууллагуудтай хамтран ажиллах						Тогтмол	Осол гарсан үед ослын шалтгааныг тогтоох, дахин осол гаргахаас сэргийлэх, хяналтын байгууллагуудтай хамтран ажиллана.	200.0	200.0
16	Ажилчдад хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны талаар мэдлэг олгох сургалтад тогтмол хамруулж байх, биелэлтэд хяналт тавих						Тогтмол	Хүний нөөцийн албанд хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны талаар мэдлэг олгох сургалтын хэрэгцээг тодорхойлж сурталтанд хамруулсан байх	200.0	200.0
17	Ажилд авахад ажилчдыг эмнэлгийн үзлэгт оруулж, эрүүл мэндийн хувьд тэнцэх эсэхийг тодорхойлсон байх ба эрүүл мэндийн үзлэгт жилд нэг удаа хамруулахын зэрэгцээ эрүүлжүүлэх арга хэмжээ зохион байгуулах						Тогтмол	Ажилчдын эрүүл мэндийн байдал, хөдөлмөр аюулгүй ажиллагааны жил бүрийн тайлан мэдээ	400.0	400.0
18	Мэргэжлийн эмч, сувилагчтай эрүүл мэндийн цэг ажиллуулах						Тогтмол	Мэргэжлийн эмч, сувилагчтай эрүүл мэндийн цэг ажиллуулсан тайлан	200.0	200.0
19	Ажлын байрны аюулгүй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх, плакат, тэмдэг өлгөх зэрэг зайлшгүй арга хэмжээнүүдийг авч хяналт тавьж байх						Тогтмол	Ажлын байрны аюулгүй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлсэн тухай жил бүрийн тайлан	100.0	100.0
20	ХХАА - ы дүрэм заавар дотоод журмыг боловсруулах, танилцуулах, сургалт зохион байгуулах						Тогтмол	ХХАА - ы дүрэм заавар дотоод журам боловсруулж сургалт зохион байгуулсан байна	100.0	100.0
21	Үйлдвэрийн харуул хамгаалалтыг сайжруулж бодис алдагдахаас урьдчилан сэргийлэх						Тогтмол	Осол аюулгүй үйл ажиллагаа	200.0	200.0
22	Химийн бодисын хэрэглээний журнал хөтөлж тогтмол тооллого зохион байгуулж байх						Тогтмол	Осол аюулгүй үйл ажиллагаа	-	-
Нийт зардал										2,594.0

4.6. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа					Хянах үзүүлэлт	Шаардагдах хөрөнгө мян.төг		
		2023	2024	2025	2026	2027		Нэгж зардал	Нийт	
1	Ахуйн хатуу хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан хаях, хогийн цэгүүдийг байрлуулах						Тогтмол засах	Үйлдвэрийн орчимд, ажилчдын байрны гадаа, бие засах газарт хог хаягдлыг устгах болон дахин ашиглах гэж ангилан ялгах 2 төрлийн хогийн сав байрлуулсан байна.	80.0х6ш	480.0
2	Ахуйн хатуу хог хаягдлыг ангилан цуглуулах, хог хаягдлыг түр хадгалах цэг байгуулах						тогтмол	Үйлдвэрийн орчимд салхины чигийн доод талд ахуйн хатуу хог хаягдлыг ангилан цуглуулах бетонжуулсан хог хаягдлыг түр хадгалах цэг байгуулсан байна.	350.0	350.0
3	Хог хаягдлын цэгийг тогтмол ариутгаж байх						улирал бүр	Хог хаягдлын цэгийг улирал бүр тогтмол ариутгана.	40.0	40.0
4	Ахуйн аюултай хог хаягдал болон химийн бодисын сав баглаа боодлыг үйлдвэрийн талбайд тусгай контейнерт хадгалах						тогтмол	Аюултай хог хаягдлын устгах байгууламж баригдах хүртэл үйлдвэрийн ахуйн аюултай хог хаягдал болон химийн бодисын сав баглаа	800.0	800.0

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

								боодлыг үйлдвэрийн талбайд тусгай контейнерт хадгална.		
5	Дахин боловсруулах хог хаягдлыг хоёрдогч түүхий эд хүлээн авах цэгүүдэд нийлүүлэх						тогтмол	Дахин боловсруулах хог хаягдлыг хоёрдогч түүхий эд хүлээн авах цэгүүдэд тээвэрлэн хүргэнэ.	50.0	50.0
6	ШТМ-ын хаягдлыг шатаах зориулалтын тоног төхөөрөмж суурилуулах						тогтмол		750.0	750.0
7	Ахуйн бохир ус зайлуулах цэгийг стандартын дагуу байгуулах						тогтмол	MNS 6230 : 2010	2,000.0	2,000.0
8	Ахуйн хог хаягдлыг тээвэрлэхдээ сумын ТҮК-тэй гэрээ байгуулах						Жил бүр	Гэрээт хугацаанд хог хаягдлын зайлуулж байх, MNS 5344:2011		-
9	Ажилчдад өөрсдийн үйл ажиллагаанаас үүссэн хог хаягдал, түүнийг хэрхэн ангилан ялгах, боломжтойг дахин ашиглах талаар сургалт явуулах						Жилд 2 удаа	Хог хаягдлын тухай хууль	Дотоод зардлаар	
10	Хог хаягдал түр хадгалах талбайг нэвчилт явагдахааргүй, ирмэг хөвөө бүхий цементэн суурьтай болгон тохижуулах						2023-2024	Хог хаягдлын тухай хууль	Дотоод зардлаар	
11	Хуванцар сав, шил, лааз гэх мэт хаягдлыг 2-догч түүхий эд авах цэгт тушаах						Сард 1 удаа	Хог хаягдлын тухай хууль	72	72.0
12	Химийн бодисын хаягдал үлдэгдлийг үйлдвэрлэлийн хаягдал материал устгахад орон нутгийн мэргэжлийн байгууллагын зөвшөөрөл дүгнэлтийн дагуу мэргэшсэн мэргэжлийн байгууллагаар устгуулах						тогтмол	Хог хаягдлын тухай хууль	Дотоод зардлаар	
13	Хөрс шатах тослох материалаар бохирдсон тохиолдолд бохирдсон хэсгийг ялган авч саармагжуулах						Тухай бүрт нь		Дотоод зардлаар	
14	Хог хаягдлыг ил задгай, зориулалтын зуухнаас бусад байдлаар шатаахыг хориглоно.							Хог хаягдлын тухай хууль	Дотоод зардлаар	
15	Боломжтой хог хаягдлыг дахин ашиглах, ажилласан тос тосолгоо, шатах тослох материалыг тусгайлан битүүмжлэл сайтай саванд хуримтлуулан төслийн талбайд хадгалах						Тухай бүрт нь		Дотоод зардлаар	
16	Ажилласан тос тосолгоо, шатах тослох материалыг дахин боловсруулах үйлдвэрт гэрээний дагуу нийлүүлж байх						Тогтмол	“Алтан Оршихуй Групп” ХХК -ний “Ахуй Сайхан” (монгол улсын анхны аюултай хог хаягдал дахин боловсруулах тусгай зөвшөөрөлтэй) ажилласан тос масло дахин боловсруулах үйлдвэр эрхэлдэг.	Дотоод зардлаар	
17	Хог хаягдал ангилан ялгах стандартыг Засгийн газрын тогтоолд тулгуурлан боловсруулан мөрдүүлэх						Тогтмол	Хог хаягдал ангилан ялгах дотоод стандарт	Дотоод зардлаар	
Нийт, мян.төг										4,542.0

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

4.7. БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх хуваарь

БОМТ хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх байгууллагууд	Тайлагнах, хэлэлцүүлэх хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Хугацааны тов	Хэлэлцүүлгээр санал авах чиглэл	Шаардагдах хөрөнгө мян.төг	
					Нэгжийн зардал, мян.төг	Нийт, мян.төг
Айраг сумын ИНХ	Сумын ИНХ-аар илтгэл тавьж, мэдээлэл өгөх	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт, гүйцэтгэл	Жилд 1 удаа	Дараа жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний арга хэмжээг төлөвлөхөд анхаарах асуудлуудыг тодруулах	500.0x5 жил	500.0
Засаг даргын Тамгын газар	Харьяа нутаг дэвсгэрийн Захиргаанд төслийн байгаль хамгааллын ажлын талаар мэдээлэл өгөх	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт, гүйцэтгэл	Жилд 1 удаа	Дараа жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний арга хэмжээг төлөвлөхөд анхаарах асуудлуудыг тодруулах	500.0x5 жил	500.0
БОАЖЯ	БО-г хамгаалах ажлын жилийн тайлан, төлөвлөгөөгөө БОАЖЯ-нд цаг тухайд нь гаргаж өгч байх	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт, гүйцэтгэл	Тогтмол	БО-г хамгаалах ажлын жилийн тайлан, төлөвлөгөөгөө БОАЖЯ-д цаг тухайд нь гаргаж өгч байна.	300.0	300.0
Нийт, мян.төг						1,300.0

4.8. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Байгаль орчны хүчин зүйл	Хяналтын үзүүлэлт	Байршил	Давтамж	Баримтлах стандарт	Шаардагдах хөрөнгө мян.төг	
					Нэгжийн өртөг, мян.төг	Нийт өртөг, мян.төг
Агаарын сорьц шинжилгээ	CO ₂ NO ₂ 3SO ₂	Үйлдвэрийн дотор-6 цэг	Улирал бүр, 1 удаагийн хэмжилт 24 цагийн турш үргэлжилнэ.	MNS 4990:2015., MNS 4968:2000, MNS 4585:2016	35.0x15 цэг x 4 удаа x 5 жил	1,575.0
	Тоос (нийт, PM10, PM2.5)	Үйлдвэрийн гадна-9 цэг				
Хөрсний шинжилгээ	Хөрсний хими физикийн шинж чанар, хүнд металлын / As, Cr, Cd, Cu, Pb, Ni, Fe, Zn/, нефть бүтээгдэхүүний бохирдол	Үйлдвэрийн гадна талбай - 5 цэг, Хаягдлын сангийн орчимд 4 цэг	Хөрсний шинжилгээг жилд 1 удаа намар 9 сард хийнэ.	MNS 5850 : 2019	50.0x9 цэг x 1 удаа x 5 жил	450.0
Усны шинжилгээ	Унд ахуйн ус	Гүний 5 худаг тус бүрт, Үйлдвэрээс гарч буй хэсэгт 3, Хаягдлын сангийн орчимд 8	Жилд 6 удаа	MNS 0900:2018. Ундны усны чанарын стандарт	48.0x16 дээж x 6 удаа x 5 жил	2,304.0
	Усны химийн найрлага:			MNS 4586:1998. Усан орчны чанарын үзүүлэлт		
	Металууд: Al, Cd, Cr, Cu, Fe, Mn, Mo, Pb, As, Co, Ba, Ni, Ag, V, Zn, Se, Si, B			MNS 4943:2015 Хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага		

**ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ӨМНӨД-АЛТАТ” ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРД, ХҮДЭР БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙН
2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

	Гол ионууд: Ca, Cl, K, Mg, Na, SO4, HCO3, NH4, CO3, TDS, pH, NO3, EC, tem total hardness, NO2, ууссан хүчилтөрөгч BOD, TSS				
Хөдөлмөр Хамгаалал ба Эрүүл ахуйн хяналт	Дуу шуугиан, ажилчдын болон суралцагсдын эрүүл мэндийн үзлэг		Улиралд нэг удаа	MNS 6768:2019	600.0
Нийт, мян.төг					4,929.0

4.9. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал

№	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө	Нийт төсөв, мян.төг	Байгаль хамгаалах зардал
1	Агаар орчныг хамгаалах арга хэмжээ	21'300.0	Тухайн жилийн Байгаль хамгаалах Нийт зардлын 50-ийг БОНХЯ-ны байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээх үүргийн барьцаа дансанд байршуулна. /БОНБУ хуулийн 9.11 заалтын дагуу/
2	Газрын гадарга, хөрсөн орчныг хамгаалах арга хэмжээ	16'887.3	
3	Усан орчныг хамгаалах	12'250.0	
4	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	4'542.0	
5	Эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	2'594.0	
6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	4'929.0	
7	Удирдлага, зохион байгуулалтын арга хэмжээ	16'594.0	
8	БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх арга хэмжээ	1'300.0	
	Байгаль хамгаалах нийт зардал	80'396.0	